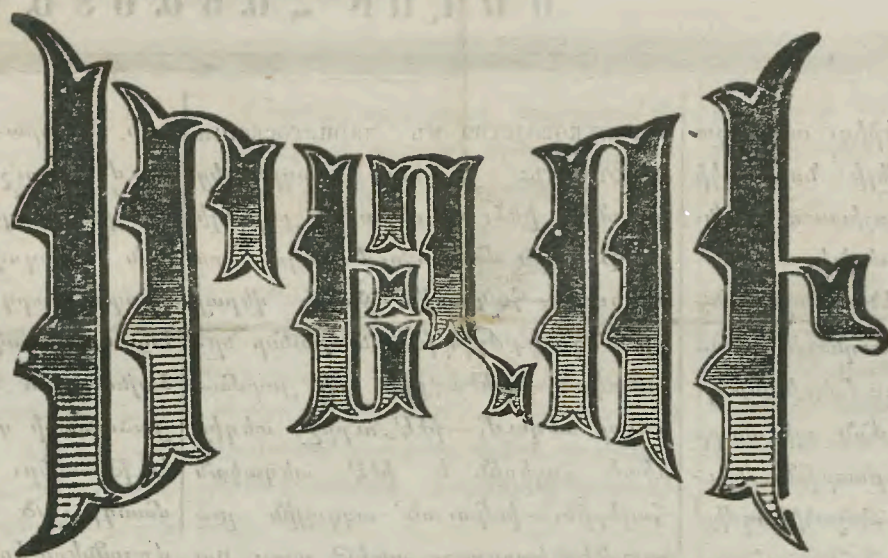

Հրատարակում է ամեն օր բացի երկուշաբթի և տոն օրերից:
Տարեկան գինն է 10 ռուբլի:
Առանձին համարներով խրատներով 5 կոպ.

Խմբագրատունը բաց է ամեն օր բացի կիրակի և տոն օրերից
առաւօտուն 10—2 ժամը կեսօրից յետո:

Օտարադպրացիք դիմում են ուղղակի խմբագրատնան հետ-
նապէս հասցնելով. Bo red, razetu «Mez Aghastan», es Tifl-
sacs, կամ Rédaction de «Meghou Haïstan» à Tiflis
(Caucase).

ՆԱՅԻՆԱՏԻՒՆ

ՔՍԱՆԵՆԻ ԶՈՐՐՈՐԴՏԱՐԻ

ԲՈՎԱՆԳԱՎՈՐԻՒՆ

Ազգային. — Թատրոնական բեմ չա-
լարարում. — Թղթակցութիւնը Պետագոր-
կից և Ղազարից:
Քաղաքական կապ. — Բաղադրական լու-
րեր:
«Մեղուկ» հեռագրի բեր:
Մանր. լուրեր:
Յայտարարութիւններ:
Բանասիրական. — խնդիր երազը:

ԱԶԳԱՅԻՆ

ԹԱՏՐՈՆԱԿԱՆ ԲԵՄ ՀԱՒԱՐԱՐՈՒՄ

Հաստատ աղբիւրից տեղեկանում
ենք, որ Թիֆլիսի Թատրոնական մը-
տական խմբի մի քանի դերասաններ
ու դերասանուհիք մտադիր են այս
ամառ քանի մի ներկայացումներ առ-
ջաւարարում: Թէ որքան ուրախակի է
հաւարարներին համար այս երեւոյ-
թը, այդ ցերեկուայ լսի պէս պարզ
է:

Յերաւի, ինչ աւելի մեծ բարե-
րարութիւն կարող է լինել, քան քաղ-
ցածին կերակրելը, անդամաւորին
չարժուելը կարողութիւնն ապաւ: Հաւ-
արարցիք էլ մասաւր ու բարոյական
կողմից քաղցած ու անդամաւոր էն
ներկայացում: Երոնց հարկաւոր է
հոգեպէս կազդուել և մասաւր շա-
րժողութեան մի գարկ տալ: Մի գը-

ԲԱՆԱՍԻՐԱԿԱՆ

ԽԵՂՃԻ ԵՐԱԶՐ.

Առաւօտ էր: Գիշերային անդհակա-
ն երազներով անհանգիստ քուրը պէտք
էր անտանելի ծանր ազդեցութիւն արած
լինել միտաւ, որովհետեւ անկողնիցս ել-
նելով չ'իմացայ թէ ինչպէս լուսացիցայ,
հագնուեցայ, ինչպէս տնից դուրս ելայ
և, առանց ինձ հաշիւ ապուլ, գործիս
գնացի: Եւ այնպէս մի ապուլ զրութեան
մէջ էի, որ ճշմարիտ, այժմ իսկ չեմ կա-
րողանում նրա վրայ մի գաղափար կաղ-
մել: Բայց թէ յանկարծ եւ ինքս ինձ
մեր բոլորակալի մէջ կանգնած տեսայ—
դա բոլորովին ճիշդ է: Այն հիմարկո-
թեան մէջ, ուր եւ ծառայում էի, ստաց-
ւում էին ամեն տեսակ լրագրիւններ, զե-
րասնակալը մտնելուց և պաշտօնակից-
ներին ակամայ կերպով (չը գիտեմ ինչու)
ներքի վրայ և եւ աւելի ըստ սովորու-
թեան, քան թէ նոր լուր իմանալուց ցա-
կութեամբ, մի լրագիր ձեռքս առի: Իմ
ուշադրութիւնս անմիջապէս գրաւվեցաւ

բեղ ցնցումն պէտք է վեր ու վայր
շարժէ նոցա զգայունները, որպէս
զի սթափուին իրանց մահուան սահ-
մանին մօտեցող թմրութիւնից:

Չընայելով որ Հաւարարը քաղա-
քի մի շատ մեծաւոր մասն է, այ-
նուամենայնիւ գրեթէ նորանից ան-
կախ ու առանձնացած է ապրում:
Կուր գետը նորան իւր ձախ եղբրը
ձգելով կարծես անէծքէ կարգայն
նորա վերայ, որ ոչինչ չ'իմանայ այն
բաների մասին, ինչ որ պատահում
է բուն քաղաքում: Մենք արդէն
մի քանի յօդուածներ նուիրել ենք
Հաւարարի նկարագրութեանը որոնց
մէջ ցոյց ենք տուել, թէ որքան քա-
ղաքի այդ մի նշանաւոր թաղը յե-
տադէմ վիճակի մէջ է:

Գաւառաբնակ հայն, որ իւր ա-
ռւտրական գործերով գալիս մի քա-
նի ամիս պտտում է Թիֆլիսում, հա-
րիւր ու հազար անգամ աւելի լաւ
է ձանաղում այդ քաղաքը, քան
նոյն իսկ հաւարարցիւն, որ քաղա-
քի կրծքի վերայ է նստած: Ժողով-
քէք ձեր քայլերը ուղղել գէպի չ'ի-
րաջանայի դառնվելը, բարձրացել
Հաւարարի հրապարակը, և դուք
իսկոյն կ'զգաք, որ մի ուրիշ աշ-

խարհ մտաք: Բայց մնացէ՛ք այդուհի
մի քանի օր, ասրեցէք հաւարար-
ցու հետ մի քանի շաբաթ, մի խօս-
քով մեզք հաւարարցու ներքին
կեանքի ու կենցաղավարութեան մէջ,
և դուք շուտով կ'զգաք, որ ապ-
րում էք բոլորովին ուրիշ ժողովրդի
մէջ:

Դա այն հասարակութիւնն է, որ
որքան մասաւր զարգացման կողմից
յիստ է մնացած բուն քաղաքացուց,
նոյնքան իւր բարոյական անարաւո-
թեամբ առաջ է գնացած նորանից:
Այո՛. մերձաւոր յարաբերութեան
մէջ մեզք գոցա հետ և դուք շու-
տով կ'զգաք, որ դուք գալով վե-
րացի—ուրա ու Ֆրանսիացի հայ
հասարակութիւնից՝ մտնէք դու
հայկական տարրի մէջ: Ահա այն
ժամանակ դուք մեզ կատարեալ ի-
րաւունք կը տաք, եթէ Հաւարարի
հայ հասարակութիւնը նկատենք իւ-
ր մի առանձին գաւառական քա-
ղաքի հասարակութիւն: Եւ մեր կար-
ծիքով, Հաւարարը՝ այդ բազմամարդ
ու հայաշատ թաղը այն ժամանակ
կարող է յառաջդրուել և պատիւ
երկը իւր ամբողջին, իւր նորա հայ
հասարակութեան վերայ կը նայենք
ինչպէս մի գաւառական քաղաքի

Հասարակութեան վերայ:

Եթէ մի փոքր էլ միտ դնենք Հա-
ւարարի փնտրագրական տեղեկու-
թեանը, որ հանում ենք «Сборникъ
свѣдѣній о Кавказѣ, томъ VI. Тиф-
лисъ по односторонней переписи, про-
изведенной 25-го марта 1876 года»
գրքից, որ տպուած է Թիֆլիսում
1880 թուին—, կը տեսնէք, որ Հա-
ւարարի մարդաբնակութիւնը կազմող
զխաւոր 13 ու 14-երորդ քաղա-
քաւորներում միայն ընդամենը
ընկալում է այսօր 21,520 հոգի:
Հանելով այդ թուից վրացի և ուրա
ընկալիւնների փոքրամասնութիւն կազ-
մող քանակութեան համար մօտ
6520-ը, կը մնայ որ հաւարարցի
զուտ հայ հասարակութիւնը բաղ-
կացած է մօտաւորապէս 15,000 հո-
գուց: Դա մի այնպիսի պատկառելի
թիւ է, որի առաջ շատ գաւառա-
կան քաղաքի հայ հասարակութեան
թիւը փոքրանում է:

Իսկ այսպիսի լուսաւոր ժամանակ
անկնամ ու առանց առաջնորդի
թողնել կովկասեան մայրաքաղաքի
մի մասը կաղնող այդ ահագին թա-
ղը՝ անտարբերութիւնից էլ աւելի է:
Եթէ այդ թաղը, որին մենք մի գա-
ւառական քաղաք անուանեցինք, յի-

րաւի մի առանձին քաղաք լինելու
այն ժամանակ գուցէ կը թողնէիք,
որ ժողովուրդը քաղաքակրթութեան
այն աստիճանի վերայ կանգնի, որ
ինքը զգայ զանազան բարեկարգու-
թեանց անհրաժեշտութիւնը, շա-
րժուի իւր մէջ ինքնաձանադութեան
զգացմունքը և ապա թէ հոգ
տարուի նորա վերայ: Բայց քանի որ
Հաւարարը քաղաքի նշանաւոր մա-
սն է և նորա քեթին կպած, նորա
ժողովուրդն էլ ընդունակ է ամեն յա-
ռաջդիմութեան և անտէր թողու-
ած, պէտք է որ բուն քաղաքացիք
նորա վերայ էլ պարտապաշտած ու-
շադրութիւն դարձնեն, նա արժանի
է այդ բաղաւաղութեանը:

Ինչ քանի կարողութիւն ունի
Հաւարարը: Հաւարարը ինքնավա-
րութեան կարողութիւն չ'ունի, հա-
մարարանի հարկաւորութիւն չ'ունի:
«Новый свѣтъ», «Mon plaisir»-ի և
«Sans souci»-ի պէտք չ'ունի:

Հաւարարին հարկաւոր է մի բա-
րեկարգ և ըստ ամենայնի ապահո-
ված արական ու իգական սեռի
դպրոց, մի հասարակական ըն-
թեք արան, որի հիմնելու հը-
րամանը ստացուել է և բացուելուն
ենք սպասում, մի կիրաւորեալ լսա-
սրահ սեղմել իմ ձեռքերս, որոնք իրենց
մշտապէս քրտնած լինելով զգուսնք էին
աղբիւր բոլորին. մի օր, մինչև անգամ,
բոլորը միաձայն սաստիցն ինձ, որ եւ
երբեք ձեռք չը բռնեմ և լսի զարկով
բաւականանամ: Եւ եւ այդպէս էլ ա-
նում էի առանց վիրաւորվելու, որովհե-
տեւ ինչ որ ճիշդ է ճիշդ՝ մտածեցի եւս:
Իսկ այժմ, այժմ բոլորը համակրութեամբ
իմ ձեռքերս սեղմում էին առանց զե-
րուանք արտայայտելու: «Ինչպէս քարի
են նրանք, մտածեցի եւս, ինչպէս ուրա-
խացիլ են նրանք իմ քաղաքաւորու-
թեամբ, Աստուած իմ, մինչև անգամ չեմ
էլ նկատում, որ իմ ձեռքերս քրտնած
լինելուց ի զատ արտասուքով էլ թըր-
ջուած են:

Դեռ ժամ ինն չը կար և ամբողջ իմ
նարկութիւնը զոյգուում էր այս անօրի-
նակ անցքի խօսակցութեամբ. գոնեա
ինձ այդպէս էր թւում: Պաշտօնակից-
ներս ինձ անդադու հարցեր էին առա-
ջարկում. «Բայց երբ պէտք է թողնէք
ձեր պաշտօնը, պ. Պապոգիւն, կամ ապ.
Պապոգիւն, այդքան մի ահագին գումար
ինչ պիտի անէք», կամ թէ «պ. Պապոգ-
իւն, երբ պէտք է մի առ ճաշ չ'իմեք»,
կամ խօսքեր արտասանելով պիտի

եակի այս և այն ծայրերից բացազանչե-
ղին ծաղրաբար... ճիշդ է, եւս այդչափ
նայում, պ. Պապոգ, 200 հազար ուրու-
լին իս ուր չեմ վատապէս քան... քան
քան...»

Իմ անունը Պապոգ չէ, այլ իմ մակա-
նունն է Պապոգիւն, բայց չարածձի թը-
շուտականները սիրում էին այդ կեր-
պով ինչպէս իմ վրաս: Պէտք է ասած,
որ նրանք միշտ ծաղրում էին ինձ, միշտ
նրանց սրախօսութիւնների առարկայ
էի եւս. շատ անգամ երբ մուտքս մտնե-
կամ անդադու թիւնից գտակա գլխիս
գրասենեակին էի մտնում (այդ բանը ինձ
հետ շատ էր պատահում), նրանք ամի-
միջով գլխիս զարնում էին: Նրանցայն-
ցէք, իմ ամենամոտ գտակա նրանց ան-
օրինակ լրբը յարձակմանց զոյ էր դնա-
ցել: Զը նայած որ եւ իմ պաշտօնակից-
ներս բոլորի հետ լաւ էի վարվում, իմ
գործերս վերջացնելով նրանց էլ օգնում
էի, որպէս զի նրանց յարգանքը և սէրը
գրաւում, բայց և այնպէս նրանք չէին
զաղաքում ինձ պ. Պապոգ կանչելուց, և
դա բաւական չը համարելով, դեռ զը-
ղում—Պապոգ էլ էին կանչում... Եւ
նրանց բոլորին, բոլորին էլ ներում եմ,

Մի քանի րոպէ չ'անցած, ամբողջ
հիմարկութիւնը լիմացաւ, որ իմ համարս
վատապէս է 200 հազար ուրու, պ. Պա-
պոգի համարը վատապէս է, պ. Պա-
պոգի համարը վատապէս է—լսում էր
ամեն կողմից: Իսկ չէք ուղում իմանալ
թէ եւ ինչ էի անում. երեակայեցէք,
եւ յիմարի պէս նստել էի և լալ էի լի-
նում: Ընկերներիցս շատերը ժողովել էին
իմ գլխիս և սիրտ էին տալիս ինձ, քա-
ջալեւում էին, «Այս պ. Պապոգ... Պա-
պոգիւն, ասում էր մէկը, ասը ինչ է
պատահել», ասը պ. Պապոգ... Եւս, ա-
ւելայնում էր միւսը: «Ճշմարիտ որ զը-
ղում—Պապոգ», խօսում էին քիչ հեռու:
Վերջապէս եւ ինքս էլ անտեղի յիմա-
րութեան համար մեղադրելով ինձ սիրտ
առայ, ձեռքերս աչքերիցս վերցրի և
արտասուքով սրբեցի:

«Պապոգիւն, ասաց մեր գրասեն-
դակալը զիմելով բոլորին, մեր բոլորիս
պարտքն է յայտնել պ. Պապոգիւնին
մեր շնորհաւորութիւնները և մեր ան-
կեղծ համակրութիւնը նրան հասած բաղ-
դաւորութեան առիթով: Եւ երեակա-
յեցէք, բոլորը սկսան համակրա-
կան խօսքեր արտասանելով պիտի

բան, որ թէպէտ ունի, բայց լոյս չէ տալիս, մի կ'ուր այն ատիւն ձանի ազատամտութեան մէջ սահմանափակուած, որ բարդացածութեան, չափաւորութեան ու պարզութեան սահմանից անց դուրս չընէ, մի լաւ բժշկական ար իւր ընդհանրութիւնը այդ թաղում ունենայ, մի հաշտարար քաջարար, որ թէպէտ ունի, բայց կենդանի շատ հեռու է, մի ոգւորմած ձեռք է հաստատուել կամքի, որ շիրաջխանայի ու Մէտէիսի զաւիպայերը հարթացնէ հեշտ հազոր դակցութեան համար, մի երկաթ թուղու կայարան խօջեանքի գերեզմանատան մօտ, որամբողջ Ողբայի սխտէմով բերուելու ապրանքները կարճ ճանապարհով տեղափոխէ քաղաքի կենդանի և վերջապէս մի թատրոնական բեմ, որ իւր համետ շրջանում կարողանայ կատարել իւր դերը լուսաւորութեան գործում:

Մենք դարձեալ կանգ ենք առնում թատրոնի դադարի վերայ, որով սկսելիցք մեր խօսքերը: Եթէ թատրոնը մի կրթական է հասակաւորների համար, ահա մի մեծ հասարակութիւն, որ կարող է ամենատեսակ կրթութեան: Եթէ բեմից քարոզւած կենդանի խօսքերը ընկնելով ունեւորների սրտի վրայ, պէտք է գրգռեն նորա զգացողութեան լարերը, ահա մի մեծ բազմութիւն սրտերի, որոնց դեռ ևս չեն ծնւել հասարակական տգիտելիք և մարդկային նուիրական դարձումներ: Համար բարեկեցիկ, եթէ անմահ հեղինակների մշտական գրուածները պէտք է ծառայեն մարդկային հոգեւ բարձր ընդունակութիւնները զարգացնելու, ահա մի ստուար բանակ անմահ հոգիների, որոնք պատրաստ են ամեն բանի սերմ պտղաբերելու:

Թող ուրեմն հաստատ լուսով սկսէ իւր գործը մեր պատուելի դերասանական խմբակը, թող չը վհատվի

հանդիպող խնդրանքներից, այլ միշտ ձգտի գէպի իւր գովելի նպատակի իրագործումը, և նորա աշխատութիւնները ապարդիւն չեն անցնի:

Միայն մեզ թոյլ ենք տալիս այնտեղ հրաւիրել գործողներն ուշադրութիւնը այն հանգամանքի վրայ, որ առաջին ներկայացման պիւնները մեծ պզուշտութեամբ ընտրվին, նիւթի կողմից՝ մատչելի, ճաշակիւնով, յարմար, որպէս զի անհեռատեսութիւնից չըկորցնեն ապարդիւն վստահութիւնը և կարող լինի յաճախողների սրտերը թատրոնի բեմի հետ սերտ կապերով միացնելու պահել:

Եթէ այս անգամ յարգելի դերասանները գործը լաւ տանեն, յոյս կայ որ դորանով արդէն դրած կը լինին չաւարարում հայ մշտական բեմի հիմնաքարը: Ամառ տալու մի քանի ներկայացումների ամենամեծ օգուտը մենք սորա մէջ ենք տեսնում:

Յ. Նալբանդյան:

ՊԵՏԻՊՈՐՈՒԿԻ

(Թղթակցութիւն «Մեղու Հայաստանի» լրագրի)

Խաբովիկան կայսերական համալսարանի պրիվատ-օգոյնտ Շլիքեանը արդէն եկած է Պետիպորոսի, յարգելի բժշկական առանձին հոգաճու խնամատարութեամբ իմն ընդունում է իւր արեւմտից հայերին, որոնք դիմում են իրան: Մեր միակ բժշկական գիտութեան ամբիոն ու ինքնուրուշ գիտնական մեծագույն տիւր Շլիքեանը արդէն յայտնի է գիտնական աշխարհին, իւր բացի զանազան ուսու պարբերական հրատարակութեանց մէջ տպուած բժշկական նշանաւոր յուսմանքից, հետեւեալ գիտնական հեղինակութիւններով. 1) Нужно ли лечить са? Ответъ Американскому профессору Троллу, отвергающему все лекарства какъ ады, 2) Новый путь для здоровья, 3) А въ вопросу объ иннервации горла, 4) Практичес-

кое руководство къ ларингоскопии и бронхоскопии: Հաստատ արգելից յայտնի է ինձ, որ մերայն յարգելի պրոֆէսորը մտադրում է այս չորս ամուսնայ՝ հանքային ջրերի վերայ հիւանդաց բժշկութեան համար նշանակած՝ ընթացքին, մի յարմարութեամբ տեղում, թէ՛ ուրիշ տեղից եկած հայերին և թէ՛ տեղական հայերին, խմբուած՝ ազգային ընթացքների կարգալու առիթ տալ: Սա ի հարկ է լաւ բան է և գովական մտադրութիւն է, որ յարգելի պրոֆէսորը ինչպէս ինձ տեղակայում է, միտք ունի անպատճառ իրագործելու: Մերայնոց այդ ընթացքաւորական խմբի մէջ, որը ինչպէս ես կարծում եմ, տեղի է ունենալու տեղական հայերից միւս տանը լուսաւորների կարգալուց յետոյ, կարծիք չը կայ, որ սորա հետ միասին, միևնոյն ժամանակ, և կարողացածների վերաբերութեամբ ինչ ինչ հարցասիրական խոսակցութիւնք էլ լինելու են ամենայն իրաւամբ: Իսկ սա, այն օգուտն ունի, որ Պետիպորոսում, այդ ժամանակ, զանազան տեղերից եկած հայերը, որպէս հայեր՝ մօտ կերպով կը ծանօթանան միմեանց հետ, կը լսեն միմեանցից զանազան հարցերի և խնդիրների վերայ ունեցած իւրաքանչիւրի կարծիքները և, աւելի ևս՝ միմեանց ունեցած ձգտումների և միտումների վերաբերութեամբ զաւարար կը կազմեն, որը արդի ժամանակում, հեռաբանակ հայերին միմեանց հետ չեն կարողանում խօսակցութեամբ օրինապատշաճ տեղեկութիւն ունենալու տեսակետից առած շատ օգուտաւէ է... Բոլոր սրտով յաջողութիւն կը ցանկանք մեր հայ յազն պրոֆէսոր մեծապատիւ Շլիքեանից ազգասէր և մարդասէր մրտադրութիւններին: Տեղական քահանայ արժանապատիւ Տէր-Ստեփանոս Տէր-Վրիգորեանց ժողովըրդասէր արիւմտ հովիւն էլ, որքան ես ճանաչում եմ նրան, այս ազգա-

յին համար հարցասիրական գործում, անշուշտ միանալու է յարգելի պրոֆէսորի հետ և իւր սովորական եղանակով գործակից լինելու: յարգելի կարգալու այս մասին եկաւ որ և տեղական հայերին, որ սքաճայնակից և գործակից լինեն, իրանց յաճախակի գալուտամբ և երթեւեկութեամբ, յարգելի պրոֆէսորի մտադրուած հայ ընթերցասիրական ժողովները իրագործուելու օրից ըսկը սած, ուր և տեղի ունենային սքաճաւ:

Ա. Յ.:

Ղ. Ա. Ղ. Ա.

18 յունիս:

(Թղթակցութիւն «Մեղու Հայաստանի» լրագրի)

Ամենայն Աստուծոյ տարի գարնան սկզբներում Պարսկաստանից մեծ թուով մարդիկ են անցնում մեր կողմերը. նոքա արդիւնաւոր դործը գտնելով իրանց երկրում՝ մեր կողմերում են որոնում: Այդ մարդկանց մի մեծ բաժինն էլ անցնում է Թիֆլիզ և այնտեղ պարապում մշակութեամբ և շինութեամբ, իսկ մեր կողմերում նոքա վարձով հնձում են խոտ, արտեր, նստանստանք բօստան (սեխանոց) են անում. այս վերջինի մշակութիւնը կարծես յանձնուած է նոցա բնութիւնից, մերոնցից ոչ ոք չը գիտէ բօստան պահելու եղանակը:

Մի քանի ժամանակ սրանից առաջ ահա թէ ինչ է պատահում նոցա մէջ: Երկրթութեւնը շինութիւնը շարունակում է. և՛ Վաղարշապատ: Վաղարշապատից 2-3 վերստ ներքեւ ճանապարհի շինութեան համար մի կտոր տարածութիւն յանձնուած է մի կապալաու պարսկի: Պարսկի մօտ հաւաքվում են Պարսկաստանից եկած իւր համազգի մըշակ մարդիկ, մի անգամ պատահում է, որ նորաչին ճանապարհի մօտ փոյլու գիւղի թիւրք բնակիչները գութանով գետին են հերկում: այդ ճանապարհի բռնած տեղերը յիշեալ գիւղի հողերից են կտրը-

ված: Գութան վարդիները ամեն պոյոյտ անելու ժամանակ անզոյշ են վարվում և կոպտութեամբ հողու կոյտեր են ածում ճանապարհի փորումքների միջ: Կապալաու ճամբերութիւնը հասնում է. նա խնդրում է զգուշութեամբ վարուել և իւրանց աշխատանքը չը կրկնապատկել, սակայն խնդիրը ոչինչ արգիւնք չի ունենում: Հողատեր եղբայրներից մէկը հօգաղ է լինում, իսկ միւսը ձիով հաղ է բերում հէնց այն րոպէին, երբ կապալաու ճամբանով մշակները գութանի առաջը կապում են և սարսափելի կըռուէ ծագում. մի պարսկի մշակ ձեռքի թիւով հողատեր հօգաղի գլխին այնպէս խփում է, որ նա աւրիւնաղաղ գետին է գործում: Հայ բերող եղբայրը ձիուց իջնում է և մերկացած արով կապալաու վերայ կատաղաբար յարձակվում, բայց նա խնդն գօտից հանում է իւր ատրճանակը և յարձակուող կրծքին արձակում, նա շուտով ընկնում է և հօգին աւանդում: Մնացեալ գութանաւորները թողում փախչում են գիւղը և այդ գոյժը տարածում: Վիրաւորին հասնում են ստուն և նա էլ այնտեղ է մեռնում: Իսկ դորա մայրը, որ մի աղաւարի կին է, ամբողջ գիւղի մէջ շրջում է, նախատում, յանդիմանում գիւղացոյ, որ այնպէս անշնորհք են գտնուել և ապրախտ, որ օտար երկրացի պարսկը, թաթը իրանց երկրում, իրանց հողի վերայ համարձակուել է արկն թափել և թէ երկինքն է վրէժխնդրութիւն պահանջում: Այդպէս թուրքերին նա այնպէս գրգռում է, որ միւս օրը բողբ գիւղացիք, մեծ ու փոքր, յարձակվում են մշակների վերայ և պարաններով խեղտոտում շատերին, ոմանց էլ կուրն են ածում: Այդ եղբրնագործութիւնից յետոյ 9 սպանուած բանւոր պարսկիներ են գտնուել, իսկ մի մեծ թիւ անյայտացել է կատաղի թուրքերի ձեռքով, որի համար ստում են,

Այս վերջի հարցը այնպէս վճանցինք, որ առաջիկայ կերպակէին «Երգորդ» այգիում մի հիւանալի ճաշ պատրաստներ երաժիշաներով և չամպանիայով, (նոյնապէս ուրախութեամբ և ոգեւորութեամբ չափ չը կար, Յանկարծ օրապահ վերակացուն մտաւ և յայտնեց որ պ. կառավարիչը գալիս է, իմ բոլոր մարմնովս մի ստուտու անցաւ պ. կառավարչի առնուել յիշուց, մնացածները մի ականք թթիւութեամբ իրենց տեղերը բռնեցին և գրիչները սկսան ձգելու: Մտաւ պ. կառավարիչը և գլխի թեթեւ խոտորմամբ բոլորին բարեկեց յետոյ՝ գնաց իւր տեղը նստաւ: Ես շատ էի աշխատում մի քիչ խելքս գլուխս ժողովել և գործովս զբաղել, սակայն դա ինձ չէր յօշոգում: Յանկարծ աչքիս տակովը նըկատեցի և տեսայ որ կայծակ թէ պ. կառավարչի փնտ և լիք կերպարանք ինձ է մօտենում, ես չէի ճանաչարկում ոչքերս վեր բարձրացնել, բայց ահա մէկը իմ գրասենյակիս մօտ կանգնեց, ձգարիտ որ դա պ. կառավարիչն էր:

— «Ա. երկուստարդ, ասաց նա, ես լսեցի որ ձեր համարը վատտակել է մի այնպիսի գումար, որպիսին դուք երա-

զած չէք անգամ պէտք է ասած, որ ես շատ ուրախ եմ, շատ, դուք միշտ լաւ էք ծառայել և գովելի վարուց բարուց տեք էք եղել: ցանկանում եմ ձեզ ամեն երջանկութիւնով, եւ ինչ էք կարծում պ. կառավարիչը պարզեց ինձ իւր ձեռքը... պ. կառավարիչը հասկանում էր, պ. կառավարիչը, այդ, նա պարզեց ինձ իւր մարտը, սպիտակ, իւր փափուկ ձեռքը և ես, ես յիմար իմ ամօթիցս աւելի ես քրտնած ձեռքս ձգեցի նրա ձեռքի մէջ, այդպէս սեղմել չը համարձակվելով թող տուի որ ինքը սեղմի, ես սրտի տրոփումը կապակցեցի թէ՛ նա, այնով ճակատողութիւն անէ ձեռքերս քրտնած լինելու մասին, թէ պ. Պարզուց, ձեր ձեռքերը մաքուր չէք պահում, բայց փառք Աստուծոյ, ոչինչ չը նկատեց, այլ շատ քաղաքավարի ձեռքս սեղմելով նուագատ: Պ. կառավարիչ այդ առթիւսն ինձ օրած պատուել ինձ ի չէք դարձրաւ:

Չը գիտեմ թէ այն օրը ինչպէս սնուցաւ, սակայն գիտեմ որ քիչ քիչ հանգարտուելով ես մտածեցի որ ինչպէս երբեք 200 հազար ուրբիւն, ինչպէս երբեք հայրենասէր 50 հազարը կը նուիրեն հայոց Միացեալ ընկերութեանը

(մի հատ կոպէկ էլ աւելի չիմտալ. հետք բան չ'իմանաք 50 հազար ուրբի նուիրելը. աչքի առաջ ունեցէք որ դա իմ դառն քրտնեղով կոպէկ կոպէկ սեղուտան համար անտեսած փողիս արդիւնքն է), 25 հազար ուրբի իմ մտադրութեամբ բանքան կը դնեմ, 25 հազարը թիֆլիզի հայ բեմի և Խուսառայատանի մէջ զանազան բարեգործութիւնների համար գործ կը դնեմ, իսկ մնացեալ 100 հազարը... մնացեալ 100 հազարը երկար ժամանակ չը կարողացայ իմանալ թէ ինչի համար կարող եմ դործածել. վերջապէս դատայ Այդ 100 հազարն էլ իմ անուանին բանքան գնելով կ'ամուսնանամ և տարեկան 50% տոկոս՝ առանալով որ կը հաւատարի 5000 ուրբի... այստեղ իմ մտածողութիւնս ուրիշ կերպարանք առաւ: Տարեկան 50% տոկոսով 5000 ուրբի արդիւնքներով դրամագլխին թիֆլիզում իմ մայր չի համարձակել իր ազգիկը կնուութեան տալ, մտածեցի ես, միշտ անգամ թիֆլիզի հանրաժանօթ հիփոթոզովն էլ էք ազգիկը կը տար, ինչէ ազգիկ ունենալու Շատ լաւ, իսկախտեցի ես ինքս ինձ ուրեմն կարող եմ մեր փողոցիցը ներքեւ այն հիւանալի

տան մէջ ընակվող հիւանալի օրիւորին, որ հիւանալի դաշնամուր է ածում և հայերէն անմասն երգում է և խօսում է (իմ անկանջովս լսել եմ) առաջարկութիւն անել:

Տեսարանք փոխուցաւ:

Այժմ ես՝ հրեշտակային գեղեցկութեան տեր ազգիկ պառլ ծունկ եմ չոքած և առաջարկում եմ նրան իմ սիրտս և կայքս, ինչպէս հիւանալի ժպտում է նա, Աստուած իմ... ես աղաչում եմ... նա գլուխը խոնարհած շարունակում է ժպտալ... ես նրա ձեռքը բռնեցի... ես թոյլ տուաւ. ես սկսում եմ տաք համարներով թափել այդ հիւանալի փոքրիկ ձեռքի վրայ... այս, գիտեմ ես չափազանց տեղեկ եմ ձեզ համար... դուք ինձ չէք կարող սիրել... նա նշան տուաւ որ տաքի ելլեմ: (Ուրեմն դուք ինձ սիրում էք)... բացադանչեցի ես, նա աչքերը գետին խոնարհած, ամօթխածութեան ժպտը չըթափեցի մի զմայլման մէջ էր. «ուրեմն դուք ինձ սիրում էք, կրկնեցի ես, սիրում էք, այս... իմ սիրտ... իմ կայքս... բոլորը...» (Այս) պատասխանեց նա հազիւ

լսելի ձայնով, «Որչափ երջանիկ եմ, Աստուած իմ, բացադանչեցի ես և մօտենում էի թէ նրան գրկեմ՝ յանկարծ ձեռքս դիպաւ առաջս դրած թանաքամանին, թանաքամանը ընկաւ գետին՝ կոտորվեցաւ և նրա ձայնիցը ես վեր թռայ... ես երազումս էի... երեկ պ. կառավարիչը մի ամենահարկաւոր թուղթ էր յանձնել ինձ, որ կիրակի օրը նստեմ և մաքուր արտագրեմ. մի քանի թերթ արտագրելուց յետոյ Մորֆէնը ինձ իւր գրիկն էր կանչել և ես գլուխս դրել էի իմ այնքան խնամքով արտագրած թղթերի վրայ. քնած ժամանակս սաստիկ քրտնել էի և ձակապիս քրտնեղք առատութեամբ թափել էր իմ աշխատանքիս վրայ և փչացրել նրան: Մի լաւ էլ թանաքաման էի կոտրել, որ հազիւ 1 ու 50 կ. կարողանամ փոխարէնը գնել... Աստուած, Աստուած, ինչու այդպէս դառն կերպով ծիծաղում ես խեղճիկ վրայ...»

Բեւաթ:

Խոտինեանց .